

Trocha sokolské nostalgie

– a neúplný archiv

Část první

Bez hany a rozhodně bez zásluhy jsem se narodil do sokolské rodiny. Někde mám fotografie, kde v sokolském kroji „cvičím“ na sletu v roce 38. Bylo mi asi pět let a vůbec si to nepamatuji. Zato si pamatuji, že když jsme na sletu v roce 1948 po cvičení vycházeli se strahovského cvičiště, hned za branou nás chytali stroze oblečení pánové. Nelíbilo se jim, že jsme – bezmocně a možná pošetile – skandovali: **At' žije svoboda, At' žije prezident Beneš.**

Také si pamatuji, jak mi rodiče za války a zejména po únoru vštěpovali, že Sokol vzniknul na vlně „jara národů“ a že to není jen „hop na hrazdu“ a „v zdravém těle, zdravý duch“, že to byla a je i vzdělavatelská, nejen tělovýchovná organizace. Funkce vzdělavatele a náčelníka byly prý stejně důležité. Účelem bylo nejen dosažení fyzické zdatnosti, ale cílem bylo hlavně rozvíjení zásad rovnosti, bratrství, lásky k vlasti a pravdě, čestnosti, mravnosti, upřímnosti, družnosti. Dobrovolná kázeň byla základem a přijímání nových členů bylo velmi přísné teprve po zkušební lhůtě mohli přistoupit ke slavnostnímu slibu.

To vše mělo prý vytvořit národní, revoluční vojsko. A tento záměr zakladatelů Tyrše a Fügnera Sokolové skutečně v legiích v první světové válce a i po ní splnili. Během druhé světové války byli mezi prvními v odporu a odboji proti nacistům a patřili k prvním, které komunistický režim zakázal. Smutným epitafem je, že myšlenky Sokola nezdolalo pronásledování v Rakousku-Uhersku, nacistická okupace a zničení organizace komunisty. Zato je ale zdolalo v hlavách a srdcích lidí 40 let komunistické vlády a jak se zdá, přežívaly více v exilu, než doma.

Po „sametu“ se Sokol a jeho myšlenky nepodařilo podstatně oživit. (Asi bylo příliš pošetilé doufat, že se vnuci – jak se někdy stává – vrátí k hodnotám svých dědů a pradědů.) V dobách první republiky měl Sokol přes milion členů a řadu jednot po světě. Dnes má prý v České republice 190 000 členů a jak je to ve světě – skutečně nevím.

To ale moji rodiče nevědí, ti věřili v nesmrtelnost sokolské myšlenky. Já osobně jsem se pak během poúnorových dvaceti let stal všestranným cynikem a jako takový jsem odešel do exilu. Je o mně dostatečně známo a nikterak jsem se s tím nikdy netajil, že nejsem fanda sdružování se za každou cenu. Po svém příjezdu do Austrálie jsem poznal řadu vynikajících lidí, ale jen někteří z nich se věnovali spolkové činnosti. Také velmi brzy jsem poznal pravdivost slov přátel mně z nejdražších, kteří mi říkali: „Jo, kamaráde, to je takovej typicky český, maloměstskéj Kocourkov“. Z praxe jsem skutečně získal dojem, že krajanské spolky žijí spory, které mi připadaly – při nejmenším – malicherné. Doma probíhala normalizace a tady se vedly většinou osobní spory a nebo spory o vepřovou s knedlíkem. Můj nezájem o krajanství se pak prohloubil, když později bolševiky doma napadla „geniální“ myšlenka o „úpravě poměru“ a příliš mnoho lidí, kteří nejprve tvrdili, že jsou „politictí uprchlíci“ začali odmítat pomoc disentu doma a vyslovovali přání, abychom jim s politikou vlezli na záda.

Přesto ale v Melbourne v polovině sedmdesátých let došlo k zázraku – oživení Sokola. To ale předbíhám.

Zatím tu mám před sebou malou složku zažloutlého papíru. Na jejím vrchu je „Zápis ustavující valné hromady Tělocvičné jednoty Sokol v Melbourne“ s datem 11. 11. 1950.

Záznam uvádí, že schůzi zahájil v 17.30 br. František Váňa krátkým uvítáním a zahájil diskusi k navrženým stanovám. Před hlasováním o jejich přijetí, br. Kalina navrhuje 5ti minutovou přestávku, aby několik účastníků mohlo vyplnit přihlášky a jako členové měli hlasovací právo bez tradiční čekací lhůty pro příjem nových členů. Pak byl zvolen výbor. Prvním starostou Sokola Melbourne se stal br. Kalina a členy výboru byli zvoleni br. Kolářek, Matys, Mikulčák, Kraváček. Šmula, Marek, Váňa, Severíny, Šelina, Urban, Vojtíšek a Vlč. Jednatelkou byla zvolena ses. Chaloupková a do výboru ses. Příbylová a Matysová.

Dále byla projednána výše členských příspěvků, doba a místo cvičení a odeslány pozdravné dopisy americkému Sokolu, Sokolské župě v exilu, br. Hřebíkovi a s. Provazníkové, jednotě do Německa a všem jednotám v Austrálii.

Třeba dodat, že Melbourne byl posledním z velkých měst v Austrálii, kde byly Sokolské jednoty založeny. Canberra, Darwin, Perth, Sydney a Adelaide sokolské jednoty již měly.

Dochované dokumenty vypráví o relativně bohaté činnosti, cvičení, jezdeckém oddílu, pořádání společenských setkání a spolupráci s ostatními exilovými organizacemi.

Patrně nejvýznačnější *exilová* spolupráce se uskutečnila v organizování protestních demonstrací v září 1954 při schůzích neslavně známého pražského profesora teologie J.Hromádky. Do Austrálie ho pozvala organizace Peace and Goodwill Assembly a skupina církevních funkcionářů angažovaných v mírovém hnutí. Prof. Hromádka pozorně naslouchajícím pacifistům vyprávěl, jak křesťané v Čechách neshledávají nic neslučitelného s komunistickým režimem a že zná skoro všechny komunistické vůdce a ti všichni pravidelně chodí do kostela. A – samozřejmě – žádné pracovní tábory, věznění a procesy neexistují. To vše vyvolávalo protesty českých demonstrantů – k pohoršení organizátorů mírových shromáždění.

V neúplných záznamech z valných hromad je možné nalézt další jména nově zvolených členů výboru, např. br. Vosáhlo, Grosman, Švihla, Tér, Svoboda, Brychta a ses. Mašková, Matysová, Brychtová atd. Mimo to je možné se v záznamech dočíst patrně nezbytné stížnosti členů výboru na malý zájem členů. Pro mne dostupné dokumenty končí záznamem z roku 1955, kdy Sokol Melbourne měl 110 členů a konstatováním, že výborové schůze v červenci, srpnu a září se nekonaly pro nedostatečný počet členů.

Život sokolské jednoty byl ale také poznamenán rozpory nejen v Sokolské župě v exilu, ale i v Radě svobodného Československa. V první polovině padesátých let v exilu probíhal spor o tom, zda ti, kteří v poválečné době spolupracovali v Národní frontě s komunisty a nesli tedy „odpovědnost“ za únorovou porážku demokracie, jsou oprávněni vést exilové organizace. Útoky byly vedeny nejen proti politické reprezentaci (Zenkl, Rypka atd.), ale i proti reprezentaci Sokola (Hřebík, Provazníková atd.).

V roce 1951 se starostou melbournského Sokola stává br. Příbyl, který ale ještě před uplynutím volebního období rezignoval spolu s br. Bauerem, Smůlou, Šimůnkem a s. Příbylovou. V rezignačním dopise svůj odchod zdůvodňuje „stranickým zpolitizováním“ sokolské organizace, které odporuje tradici sokolské nadstranickosti.

Novým starostou se stal br. Vosáhlo, o rok později ho vystřídal br. Kalina, který spolu se s. Chaloupkovou zůstali ve funkci až do konce dokumentů. Poslední záznamy ještě uvádějí rezignaci jednatelky (funkci vykonávala po celých pět let) s. Chaloupkové. V té době došlo ku změně stanov v tom smyslu, že člen, který obdržel australské občanství, smí i nadále zůstat členem Sokola. S. Chaloupková píše, že to přeměňuje Sokol na krajanskou organizaci. Ona sama věří, že Sokol má být exilový a pro žádný jiný pracovat nemůže.

Přímé pamětníky se mi nepodařilo nalézt. Nevím tedy, kdy přesně se výbor Sokola Melbourne rozešel. Do závěrky se mi podařilo povrchně prolistovat několik čísel tehdejšího Hlasu domova (po ruce mám momentálně neúplné ročníky od roku 1958). Nalezl jsem v nich oznámení o bohaté činnosti Sokola Sydney, Ochotnického divadla v Melbourne, klubu Slavie a dalších organizací – jen o Sokolu Melbourne jsem žádnou zmínku nenašel. Doufám, že se najde někdo, kdo bude moci bílá místa doplnit.

Vím ale, že po příjezdu v 1968 jsem se doslechl jen o Sokolu v Sydney. K oživení Sokola Melbourne pak došlo až v roce 1975. To je ale již další kapitola.

Aleš Nebeský